

6. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання : Навч.-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 248 с.
7. Рудницька О.П. Педагогічні проблеми сприймання музики // Музичне сприймання як предмет комплексного дослідження: Зб. ст. / Уклад. А.Г. Костюк. Київ : Музична Україна, 1986. С. 70-84.
8. Сохор А.Н. Вопросы социологии и эстетики музыки: В 2 т. Москва, 1981. 296 с.

The article clears up organizing and methodical peculiarities of formation of artistic and imaginative perception of junior pupils at Art lessons in the process of listening to music.

We considered the definition "musical perception" as one of the kinds of musical activity which combines musical creativity, musical performance and perception of musical works which compel to the same general musical laws which are conditioned by specific essence of music as a variant of art. Perception is the result of activity of the system of analyzers that involves the separation of the main and the most essential characteristics from the complex of the influential ones and simultaneous distraction from not very important characteristics. Perception enables the creating of integral picture unlike the feelings that show only some qualities of reality.

We analyzed the structure of musical perception in the unity of its parts. They are the system of determinants, the system of functions, the system of operations, the system of mechanisms, the system of properties, time structure and the construction of the content of musical perception of the listener.

It is mentioned that specific form of the image is the artistic image that is the means of reflection of reality embodied in the form of definite phenomenon.

It is concretized that musical image generally shows the phenomena of the reality with the help of specific means. In the sphere of musical art these means are the system of intonations and the means of musical expression that stand in distinct logical succession.

We showed pedagogical conditions and methods of activation of the process of formation of artistic and imaginative perception of junior pupils at Art lessons.

Key words: *educational process, musical perception, the perception of music, artistic and imaginative perception, Art lessons, activation of the educational process, listening to music, game technologies, creative self-actualization of schoolchildren.*

УДК 37.035. 6

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.288-295

Тетяна Борисова
Tetiana Borysova

ХУДОЖНЬО-ІНТЕГРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

ART-INTEGRATIVE TECHNOLOGIES OF JUNIOR PUPILS' PATRIOTIC EDUCATION AT ART LESSONS

Стаття присвячена віднайденню шляхів оптимізації процесу патріотичного виховання молодших школярів. Науковому осмисленню піддаються питання сутності і змісту патріотичного виховання як педагогічного феномену. Окреслюються механізми поєднання акторської, музично-виконавської, образотворчої діяльності, а також кінематографічних засобів у процесі ознайомлення школярів із народними святами, обрядами, що уможливило цілісне формування уявлень про багатство вітчизняної мистецько-культурної спадщини, стимулює розвиток патріотичних відчуттів і оптимізує процес патріотичного виховання молодших школярів загалом.

Ключові слова: *патріотичне виховання, молодші школярі, уроки мистецтва, народна культура, народна обрядовість, інтегративні художньо-педагогічні технології.*

Сьогодні перед усім нашим суспільством надзвичайно гостро постає проблема необхідності виховання національно свідомих громадян, які були б справжніми патріотами, відданими синами України, а також натхненно й безкорисливо працювали б на користь нашої держави і примножували славу нашого великого народу.

Місцем, де мають закладатися підвалини патріотичної вихованості, є початкова школа. Саме початкова освіта повинна виступати тією потужною виховною лабораторією, яка з самих ранніх років цілеспрямовано, ретельно й дбайливо плекатиме у вихованців відчуття любові до своєї Батьківщини, поваги до її культурного багатства, до вікових традицій і звичаїв, а також формуватиме у них первинні уявлення щодо громадянського обов'язку, національної честі та гідності, готуватиме юне покоління щирих патріотів, готових повсякчас відстоювати інтереси своєї нації у різних обставинах.

Пріоритетним засобом патріотичного виховання дітей і молоді, формування їх національного менталітету, інструментом передачі зростаючому поколінню потужного соціально-історичного досвіду українського народу, його незліченних духовних та інтелектуальних надбань є українська національна культура.

Серед цінностей української національної культури важливе місце посідає народне мистецтво, яке здатне впливати на духовний світ людини не тільки на рівні свідомості, раціонального мислення і пізнання, але й на рівні підсвідомості, емоційного осягнення, інтуїції.

Національно-патріотичне виховання передбачає прилучення особистості дитини до джерел народної культури шляхом її ознайомлення з українськими традиціями, обрядами, звичаями, зразками народно-пісенної творчості, народними іграми тощо, на основі яких формується її світогляд, ціннісні орієнтації, відповідні переконання, набувається необхідний соціальний досвід.

Тому проблема патріотичного виховання на засадах широкого використання надбань національної культури, народного мистецтва сьогодні є актуальною, як ніколи, і вимагає постійного пошуку шляхів її вирішення.

Варто зазначити, що проблема патріотичного виховання посідала значне місце у наукових напрацюваннях відомих корифеїв національної педагогіки, зокрема таких, як Софія Русова, Василь Сухомлинський, Григорій Ващенко та ін.

Питання формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали в контексті загального процесу виховання дітей сучасні українські дослідники О. Вишневський, П. Ігнатенко, Ю. Івченко, К. Чорна та ін.

Мистецтвознавчі питання специфіки вітчизняної музично-поетичної фольклорної спадщини ретельно досліджувались відомими українськими музикантами, композиторами та фольклористами, зокрема Ф. Колесою, О. Потебнею, Ю. Іваницьким.

Різні аспекти виховання дітей і молоді засобами українського музичного фольклору досліджувались сучасними вітчизняними вченими: О. Аліксійчук, Л. Масол, С. Садовенко та ін.

Високо оцінюючи здобутки вітчизняної педагогічної науки в царині розробки проблеми виховання засобами українського народного мистецтва, зазначимо, що проблема патріотичного виховання молодших школярів засобами вітчизняного фольклору є настільки багатогранною, і невичерпною, що містить ще досить багато малодосліджених аспектів, на які варто звернути науково-дослідницьку увагу.

Так, досить мало у науковій літературі розглядалися питання художньо-технологічного забезпечення процесу патріотичного виховання молодших школярів на уроках мистецтва, є недостатньо дослідженими й розробленими питання застосування інтегративних технологій у процес патріотичного виховання учнів початкових класів тощо.

Метою нашої наукової розвідки виступає наукова розробка проблеми технологічного забезпечення процесу патріотичного виховання молодших школярів на уроках мистецтва, що на нашу думку, цілком співвідноситься із окресленою парадигмою і сприяє науковій

конкретизації механізмів художньо-педагогічного впливу мистецьких засобів на патріотичне виховання дітей.

Загальновідомо, що проблема патріотичного виховання дітей та молоді завжди хвилювала багатьох найпрогресивніших представників вітчизняної освітянської спільноти.

Так, наприклад, глибоко переймалась питаннями патріотичного виховання видатна Софія Русова, яка у своїй праці “Патріотизм у вихованні” дала дуже детальне і поширене тлумачення сутності поняття “патріотизм”: “...чудове, найкраще слово з громадянського словника – “патріотизм”, се слово відкидали всі справжні громадяне свого краю, як синонім фарисейства та державного кариєризму. Але з того моменту, як Україна стала вільною незалежною державою, коли вона розпочала будівництво свого нового державного життя, се слово повинно вернути собі свою клясичну величність, повинно знов придбати справедливої пошани й в сьому слові має лунати справжнє, щире й глибоке почуття. Страшна стоїть доля перед такою державою, де громадяне не мають сього чистого свідомого почуття до рідного краю, де люде дбають хіба про свої персональні вигоди й уважають державу безоднім джерелом, що має тільки задовольняти їхні корисні бажання... Історія навчає нас, що се почуття далеко не стихійне, а для своєї свідомої певності вимагає досить високого культурного розвитку або тяжкого політичного досвіду, що се почуття не можна носити в кишені про всякий випадок, не виявляючи його без відповідної “оказії”, не можна його навчитись як якого догмату з катехизму, який можна, коли треба, згадати, а иншим разом і забути.

...Патріотизм – се чисте свідоме почуття, яким повинна бути перейнята вся душа людини. Се почуття дає змогу ради чести рідного народу, рідного краю не бруднити себе ніякими нечесними вчинками, воно дає моральну силу переживати разом з своїм краєм і щасливу долю і всяке безталанне та недолю. Щоб патріотизм став пануючим почуттям у життю народа і перестав бути випадковим настроєм, він вимагає виховання. Але на сім висновку не можна скінчити, бо краса, щирість і придатність до життя кожного почуття залежить від того, як його виховувати” [5].

Долучався до осмислення й вирішення проблеми прищеплення юному поколінню патріотичних відчуттів і відомий український педагог Г. Ващенко, який дає з цього приводу дуже чіткий, лаконічний, при тому надзвичайно високий за своєю сутністю дороговказ: “Треба виховувати молодь так, щоб вона могла захищати права свого народу і здатна була віддати в боротьбі за нього своє життя” [1, с. 67].

Варто зазначити, що при цьому відомий педагог також застерігав: “Але, виховуючи в молоді патріотизм, здорову національну гордість, свідомість своєї національної гідності, ні в якому разі не можна виховувати в неї безглуздої національної пихи й презирства до інших народів лише на тій підставі, що вони не українці”. Оскільки відчувши, що таке несправедливість, український народ “і сам мусить бути справедливим” [1, с.120].

Також Г. Ващенко вважав, що для створення національного “виховного ідеалу” потрібно ретельно відтворювати минуле народу разом з усіма багатющими скарбами його культури, а також запозичувати зі скарбниці культурної спадщини інших народів те, що органічно співвідноситься із нашою, українською духовністю [3].

У свою чергу, наша національна духовність засновується на сформованих впродовж віків ідеалах та цінностях, які у повному обсязі відображені у народних традиціях. Це своєрідний психологічний “портрет” нашої нації, який цілісно охоплює притаманну українцям гостинність, здатність помічати у найменших дрібницях прекрасне, вроджене вміння і потяг до пісні, гарного танцю, прагнення прикрасити, “естетизувати” свій побут тощо.

Надзвичайно емко відтворює тонкі енергії української духовності Микола Аркас-молодший (син Миколи Аркаса – автора славнозвісної “Історії України-Руси”, відомого українського композитора), який під час перебування за межами рідної України із надзвичайною чуйністю і теплою згадував свої дитячі роки, проведені на Батьківщині, засвідчуючи при цьому свої правдиві і щирі патріотичні почуття: “Я приріс серцем до тієї

України, коли херсонські степи хвилювалися ще тирсою, коли терпко пахло євшан-зіллям – полином, надвечір з христофорівських плавень лунало вовче виття, коли в простеньких, але чепурненьких селянських хатках увечері блимало світло каганця або керосинової “коптилки”, коли скрипів журавель, коли лунала наша пісня, скомпонована душею народа може п'ятсот літ тому. Я пам'ятаю поважний благовіст Миколаївського Собору, який котився по повені Бугу й чувся за двадцять верст од міста, в нашому маєтку. Я пам'ятаю храмові свята, квітник дівчат та парубків коло церкви, процесії співучі та виблиск наперстного хреста панотця. Я пам'ятаю сліпців-кобзарів й сліпців-лірників. Я пам'ятаю “вулицю” на селі й себе, підпарубка, у вишитій сорочці, синіх шароварах, чоботах “з рипом” і малиновий пояс – барва нашого села. Я пам'ятаю розмови з простолюддям мудрим, виснаженим працею, але бадьорим духом... зійшлий світ, але яким прекрасним, оригінальним і самобутнім він був, скільки ховав він у собі моральних і побутових скарбів...” [7, с. 15-16].

Варто зазначити, що найбільше національних цінностей утілено в українській поетично-пісенній народній творчості, в кращих зразках народного образотворчого мистецтва, в наших прадавніх традиціях і календарно-обрядових діях.

У цьому контексті варто згадати відомий вислів відомого українського композитора Олександра Кошиця, який, високо оцінюючи народну музично-поетичну спадщину українців, стверджував, що “ні один народ не говорить у своїй колективно-музичній творчості, в своїй пісні, такою тонко-художньою психологічною мовою... Ні один народ не писав своєї історії піснею, тільки народ український” і наполягав на тому, що українське відродження має розпочинатися саме з повернення народу народної пісні [4, с. 12].

Нам також дуже імпонують міркування відомого вітчизняного фольклориста А. Іваницького щодо високого виховного потенціалу фольклорної національної спадщини. Так, з цього приводу вчений зазначає: “Фольклор увібрав естетичний, утилітарний, моральний, правовий, світоглядний досвід сотень поколінь. В широкому розумінні фольклор – це своєрідний концентрат духовної історії людства від найдавніших часів і до сьогодення” [2, с. 237].

Дуже глибоко й різноаспектно досліджувала український фольклор сучасна вчена С. Садовенко, яка теж, в першу чергу, розглядає його як ефективний виховний засіб. Так, ця дослідниця стверджує, що український фольклор є найцікавішим, найдоступнішим і найфункціональнішим матеріалом для виховання дітей, оскільки “...сутність його полягає в наданні дитині перших відомостей про оточуюче середовище, передачі суспільних моральних цінностей і культури свого народу через прості форми фольклорного матеріалу” [6, с. 16].

На уроках мистецтва у початковій школі широко застосовуються різні форми вітчизняної культурної спадщини, які здатні здійснювати на дітей досить потужний патріотично-виховний вплив: народні пісні, народні казки з пісенними елементами, народні ігри з елементами пісенного фольклору та звичаї і обряди, де музика є невід'ємною складовою. Всі ці різновиди народного мистецтва є синкретичними за своїм походженням і органічно поєднують у собі різні мистецькі складові: пісню, інструментальну музику, акторську гру, елементи образотворчого мистецтва, хореографії тощо. Саме взаємопоєднання цих мистецьких елементів зумовлює різновекторність впливу на особистість дитини, активізацію всіх її внутрішніх ресурсів, що обґрунтовує необхідність якомога ширшого використання елементів мистецько-фольклорної діяльності на уроках мистецтва як інструмента патріотичного виховання молодших школярів.

Ефективність роботи з патріотичного виховання молодших школярів на уроках мистецтва забезпечується усвідомленням вчителем важливості цієї якості для формування повноцінного громадянина нашої держави та його вмінням організувати педагогічний процес таким чином, щоб сформувати у дітей інтерес до вивчення фольклорної спадщини, ознайомити із якомога більшою кількістю фольклорних зразків і залучити їх до практичної художньо-творчої діяльності з виконання фольклорних творів.

Варто зазначити, що навчальні матеріали програми з “Мистецтва” укладені відповідно до календарно-обрядових циклів (осіннього, зимового, і весняно-літнього), тому доцільно

у процесі патріотичного виховання дітей використовувати такий фольклорний матеріал, і такі форми мистецької роботи із школярами, які б співвідносились із основними періодами народної календарної обрядовості.

Так, наприклад, у межах вивчення на уроці мистецтва осіннього календарно-обрядового циклу, варто запропонувати школярам серію творчих завдань інтегративного типу, приурочених до свята Покрови, яку українці вшановують 14 жовтня.

На початку такої роботи вчитель має пояснити дітям, що в давнину свято Покрови було дуже популярним у народі. Із ним було пов'язано багато повір'їв, приказок, прикмет. У цей час всі птахи вже відлітали в теплі краї. Не залишалось жодного перелітного птаха. Закінчувались також оранка, сівка, господарі ховали на зиму плуги, борони й інші знаряддя праці.

Також, на нашу думку, варто розповісти дітям, що це свято сформувалось на основі давніх вірувань слов'ян, які у стародавні часи були язичниками, у могутню силу жіночого божества на ім'я Лада. Саме тому в пізніші часи, коли вже прийшло християнство, на свято Покрови дівчата загадували бажання про щасливу долю, про те, щоб знайти собі гарного чоловіка тощо. На Покрову в Україні гралося більше весіль, ніж в інші пори року, бо вважалося, що тоді Матір Божа буде охороняти родину все життя.

Окремо слід звернути увагу дітей на те, що Матір Божу завжди цінували і вшановували захисники нашої Батьківщини – козаки, які вважали її покровителькою і заступницею православної козацької воїнства. Саме тому день пресвятої Покрови вважається днем Українського козацтва, в цей день потрібно вітати всіх чоловіків, які захищають нашу Україну.

Після вступного слова вчителя варто емоційно налаштувати дітей на виконання творчого завдання.

Так, наприклад, спочатку можна виразно прочитати поетичний уривок із вірша Михайла Назарця "Ми – козаки". Після цього варто запропонувати дітям проаналізувати поетичний текст і вивчити українську народну пісню "Ой, на горі тай жінці жнуть", а потім за допомогою малюнків або ілюструвати зміст тих куплетів, які школярам найбільше сподобались, або передати у малюнку свої враження від пісні загалом.

Після виконання цього завдання доцільно переглянути відому картину художника Іллі Рєпіна "Запорожці пишуть листа турецькому султану" і порівняти зображені ним образи козаків зі своїми власними малюнками. Варто звернути увагу дітей на особливості одягу козаків, їх характер, веселу вдачу, бойовий дух, відважність, мужність тощо.

Загалом, виконання такого завдання сприяє пізнанню дітьми нової для них інформації про козаків загалом, їх ватажків, обставини їхнього життя тощо. Також така робота удосконалює навички виконання українських народних пісень, формує уявлення про багатство української фольклорної спадщини, виховує дітей у дусі патріотизму, поваги до своїх захисників і гордості за славу історію свого народу.

Досить значна роль у патріотичному вихованні молодших школярів відводиться вивченню українського музично-поетичного фольклору зимового календарно-обрядового циклу.

Так, перед залученням школярів до вивчення пісень зимового циклу, слід пояснити їм, що саме у зимовий час, коли вже закінчились всі господарські роботи і люди відпочивали після тяжкої праці на полі, розпочиналась передача від матері до дочки вмінь шити, вишивати, прясти, а батьки передавали синам свої чоловічі премудрості, вчили, як виконувати суто чоловічу роботу.

Варто також розповісти дітям, що здавна в Україні існувало повір'я, що мати має вчити свою доньку шити старою, бабусиною голкою, бо саме тоді, за цим повір'ям, дитина може перейняти майстерність і вміння всіх членів свого роду.

Корисно розповісти також школярам, що в той час, як дівчата займались рукоділлям, хлопці теж не відпочивали, а вчили у своїх батьків майструвати скрині, у які складали увесь хатній одяг, вишиванки, рушники. Можна також запитати дітей, чи збереглися у їхніх

бабусь давні скрині, що вони у них складають, як ставляться до такого предмету у своєму помешканні тощо.

Необхідно акцентувати увагу дітей на тому, що вміст таких скринь завжди був гордістю як молодих дівчаток, так і поважних господинь, і стареньких бабусь, які зберігали у них речі ще від своїх дідів і батьків, а потім мали що показати своїм онукам, розказати про давнє життя, про історію свого роду тощо.

Після цього можна запропонувати дітям прослухати українську “Пісню про рушник” у виконанні відомої співачки Квітки Цісик і проаналізувати характер її виконання, особливості розвитку мелодії, динаміку, фразування тощо. Доцільно також виконати творче завдання на імпровізацію супроводу до цієї пісні за допомогою дитячих шумових інструментів (трикутничків, маракасів, тріщалок тощо).

У процесі такої роботи варто розповісти дітям, що українські матусі не лише займались рукоділлям, а й завжди дуже ретельно ставились до виховання своїх маленьких дітей, завжди пестили їх і співали їм різних гарних пісень, зокрема колискових. Потім можна запропонувати дітям виконати ігрове завдання наступного типу: дівчатка мають уявити себе мамою, у якої є маленька дитинка (можна принести з дому і використати під час такої роботи свою улюблену ляльку) і проспівати їй ніжну українську колискову пісню. Хлопці, які не можуть виконувати таке завдання, мають проаналізувати заспівану “дитині” пісню, визначити характер її виконання, динаміку, у якій вона виконується, визначити, чи зможе дитинка під час виконання цієї пісні заснути, що саме на неї впливає: слова, заспокійлива мелодія, манера виконання тощо.

Під час опанування дітьми навчального матеріалу, пов'язаного із зимовим циклом народної обрядовості, можна застосувати також серію художньо-інтегративних завдань, орієнтованих на досягнення школярами обряду традиційного українського щедрування.

Наприклад, спочатку вчитель пояснює дітям, що поряд із Різдом, в Україні здавна святкували ще й Щедрий вечір (в народі його називають другим Святим вечором, другою Кутею). В цей час ватаги веселих людей заходили до господарів у хату і щедрували, бажали добра і достатку.

Варто розповісти дітям, що в українських родинах був цікавий звичай: батько залазив під стіл або деінде ховався, а всі члени сім'ї його голосно кликали й шукали, потім батько вже з'являвся, однак всі його й далі продовжували кликати, немов не бачили. В такий спосіб наші пращури уявляли, що в них на наступний рік будуть такі багаті врожаї пшениці, жита, цілі величезні купи добра, за якими навіть кремезний батько не зможе сховатись.

Потім учитель може заспівати початкові фрази щедрівки “Щедрик”: “Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка” і запропонувати дітям продовжити її виконання разом. Після цього варто разом із дітьми визначити, що цей основний коротенький мотив повторюється у щедрівці аж чотири рази. Слід загострити увагу дітей на тому, що саме цей прийом багаторазового повторення нескладної поспівки є характерною рисою щедрівки як різновиду українського музично-поетичного фольклору.

Також доцільно запропонувати школярам послухати українську народну пісню “Щедрик” в обробці відомого українського композитора М.Д. Леонтовича. У цьому контексті можна також розповісти дітям фрагменти із біографії відомого українського митця, наголошуючи на тому, що Леонтович ще з дитинства був захоплений красою української пісні і тому у дорослому віці він зробив понад 100 обробок українських народних пісень, які зараз виконують не лише в Україні, але і в усьому світі. Так, його славнозвісний “Щедрик” перекладений на різні мови світу і виконується різними хорами (і дитячими, і дорослими, і церковними) та численними естрадними виконавцями і гуртами.

Можна переглянути із дітьми фрагменти із славнозвісної голівудської комедії “Один вдома”, де використано музику “Щедрика”, переглянути і проаналізувати мультфільм “Щедрик”, де ця щедрівка виконується популярним українським співаком Олегом Скрипкою.

Корисно у процесі цієї роботи поставити дітям таке запитання: “Якщо б ти був видатним кінорежисером, що б ти хотів зобразити, аби відтворити атмосферу нашого, українського Різдва?”.

Можна запропонувати учням удома зробити своєрідний відеокілаж на тему “Різдвяна казка»: за допомогою батьків підібрати фрагменти музичних кліпів, художніх або мультиплікаційних фільмів, відеозаписів дитячих казок, хореографічних постановок тощо, які б гармонійно поєднувались і найкраще, на їх думку, передавали атмосферу різдвяних свят в Україні.

Аналогічні художньо-інтегративні технології доцільно застосовувати й у процесі вивчення навчальних матеріалів, пов'язаних із іншими циклами календарної обрядовості. Наприклад, перед Вербною неділею, яка святкується за тиждень до Великодня, варто залучати дітей до участі в театралізації народної гри “Вербич”, створюючи для такої роботи відповідний національний колорит, використовуючи умовні декорації, застосовуючи елементи звукового оформлення театралізації, що допоможе дітям більш краще проникнутись весняною святковою атмосферою давнього українського села перед Великоднем.

Така діяльність сприятиме розширенню знань молодших школярів про українську історію, традиції, обряди, релігійні вірування, культуру нашого народу, а також, завдяки природному інтересу молодших школярів до художньо-творчої діяльності, викличе у них позитивні емоції і прагнення у подальшому більш глибоко вивчати їх, ретельно зберігати, примножувати і передавати вже своїм нащадкам.

Загалом, висвітлені нами художньо-інтегративні технології засновуються на кращих зразках народної культурно-мистецької спадщини, органічно співвідносяться із синкретичною природою фольклорної діяльності, комплексно використовують потужну силу впливу на особистість дитини різних мистецьких елементів (музики, хореографії, театрального та образотворчого мистецтва), активізують інтелектуальну, емоційно-психологічну та творчо-діяльнісну сфери молодших школярів, відтак, здатні позитивно впливати на формування національної свідомості та патріотичне виховання дитячої особистості.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для педагогів, вихователів молоді і батьків. Т. 1. (Вид. 3-тє). Полтава : “Полтавський вісник”, 1994. 177 с.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор: Підручник для вищих учбових закладів. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 320 с.
3. Історія педагогіки: курс лекцій : навчальний посібник. К., 2004. 171 с.
4. Кошиць О. Про українську пісню й музику. Київ : Музична Україна, 1993. 124 с.
5. Русова С. Патріотизм у вихованню. URL: <https://zbruc.eu/node/82417>
6. Садовенко С.М. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник. Київ : Шк. світ, 2008. 128 с.
7. Ульяновський В. Микола Аркас-молодший // Старожитності. № 7-8. 1993. С. 15-16.

The article deals with the ways to optimize the process of junior pupils' patriotic education. It is emphasised on the need to accumulate the efforts of the pedagogical community to find the effective means able to enrich and diversify current methodological models of forming modern children's patriotic ideals and values.

The author analyses the issues of the essence and content of patriotic education as a pedagogical phenomenon, and reveals the ideas of progressive figures of education and culture of the past and present. It is accented on the necessity to involve primary school pupils to the national culture, which accumulates the experience of past generations, history and spiritual heritage of our people.

It is emphasized on the expediency of revitalization of junior pupils' artistic and creative activity in folk art. It is analysed the influence of folk music, folk arts and crafts, folk theatrical and ritual activities on the personal formation of young patriots of Ukraine.

The core of the scientific work is the development of a series of artistic and technological elements based on the integration of various arts, aimed at familiarizing children with the best examples of Ukrainian folk art, folk traditions and rituals. The author describes the mechanisms of combining acting, musical-performing and visual activity, as well as cinematographic means in the process of acquaintance of pupils with national holidays and rituals, to provide the holistic understanding of the richness of the national art and cultural heritage, stimulate the development of patriotic feelings and optimize the process of junior pupils' patriotic education in general.

Key words: *patriotic education, junior pupils, art lessons, folk culture, folk ritualism, integrative art and pedagogical technologies. сть, інтегративні художньо-педагогічні технології.*

УДК 378.016:373.011.3-51

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.295-302

Оксана Горбатюк
Oksana Horbatiuk

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

MODERN APPROACHES TO PREPARATION OF PEDAGOGICAL PROFESSIONALS OF PRESCHOOL EDUCATION

У статті розглянуто основні підходи до підготовки педагогічних фахівців у сфері дошкільної освіти: компетентнісний, середовищний, інтегративний, інтерактивний, діяльнісний. Сформовано групи компетенцій фахівців дошкільної освіти; вимоги до інформаційно-комунікаційного середовища у ЗВО; тенденції, з урахуванням яких повинен відбуватися інтегративний підхід; ознаки інтерактивної підготовки педагогічних фахівців дошкільної освіти; інтерактивні методи, які застосовуються під час навчання студентів-майбутніх вихователів; предметно-процесуальний та предметно-діяльнісний зміст у діяльнісному підході.

Ключові слова: *освіта, фахівець, вихователь, професійна компетентність, інтеграція, інтерактивне навчання, діяльність.*

Сучасні зміни у вітчизняній освіті відкривають нові перспективи в педагогічній професії. Наповнення освіти новими змістом, вимогами до підготовки педагогічних кадрів підвищує роль професійної освіти, вимагає її якісних змін. На перший план висувається зміна підходу до організації педагогічного процесу в рамках освітньої установи, навчального предмета, навчального заняття в напрямі формування у майбутніх фахівців уміння поглиблювати знання та встановлювати контакти з іншими людьми. Набувають цих умінь лише у спільній діяльності з педагогом.

Тому сьогодні відчувається потреба в підвищенні і ефективності підготовки педагогічних кадрів в освітніх закладах. Підготовка фахівців в галузі дошкільної освіти враховує унікальність періоду дошкільного віку і завдання, що стоять як перед дошкільною освітою, так і всією системою освіти України на сучасному етапі. Вимагає змін зміст навчальних дисциплін, технології підготовки педагогів в освітніх закладах. Провідними фахівцями в галузі дошкільної освіти стають фахівці з вищою професійною педагогічною освітою, що пов'язано з оволодіння ними новими технологіями виховання та навчання дітей.

У результаті професійна діяльність педагога дошкільної освіти, поряд із загальними для педагогічної діяльності рисами, має особливе значення, а підходи до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти вимагають додаткового вивчення.

Проблему підготовки фахівців дошкільного профілю висвітлено в роботах Р. Аронової [1], Г. Беленької [2; 9; 10], О. Бутенко [16], С. Гаврилюк [16], З. Дорошенко [3], І. Жадленко [4],